

Posudek na bakalářskou práci	
☐ školitelský posudek ☒ oponentský posudek	Jméno posuzovatele: Petr Tureček Datum: 22.8.2021
Autor: Adéla Havlová	
Název práce: Vliv pořadí narození na vybraná duševní onemocnění	
☒ Práce je literární rešerší ve smyslu zveřejněných požadavků (pravidel). ☐ Práce obsahuje navíc i vlastní výsledky.	
Cíle práce (předmět rešerše, pracovní hypotéza...)	
<p>Cílem práce bylo na základě dostupné literatury posoudit vliv pořadí narození na mentální zdraví člověka s důrazem na prevalenci úzkostné poruchy, schizofrenie a deprese u prvorozených (potažmo rozdělených na jedináčky a prvorozené s mladšími sourozenci) a později narozených dětí (potažmo rozdělených na prostřední děti a benjamínky). Práce usilovala rovněž o integraci závěrů literární rešerše s poznatky evoluční biologie a etologie člověka.</p>	
Struktura (členění) práce:	
<p>Práce vstoupí hned po úvodu do pětistránkového pojednání na téma různých přístupů k pořadí narození a populárních stereotypů ohledně prvorozených „mírotvůrců“, zapomenutých prostředních dětí, „benjamínků“ a „jedináčků“. Dále se krátce zastaví u nestorů výzkumu sourozeneckých konstelací, aby se proti nim náležitě vymezila, načež na straně 10 po jakési přehledové tabulce klasifikace duševních onemocnění zabrousí do obecného výzkumu vztahu mezi duševním zdravím a přítomností starších či mladších sourozenců. Na straně 13 pak začíná samotná rešerše na téma souvislosti mezi pořadím narození a Úzkostí (kapitola 3.1.1), Schizofrenií (3.1.2) a Depresí (3.1.3). Každá z těchto podkapitol dále sestává z části „Základní informace o onemocnění“, „Vztah k pořadí narození“, a „Závěr“. Na konci celé práce je velký Závěr (4).</p> <p>Členění práce je poměrně přehledné. Jakákoliv pasáž věnující se biologické nebo dokonce evoluční interpretaci zjištěných poznatků zcela chybí.</p>	
<p>Jsou použité literární zdroje dostatečné a jsou v práci správně citovány? Použil(a) autor(ka) v rešerši relevantní údaje z literárních zdrojů?</p> <p>Autorka cituje pouze 35 prací, z nichž polovina je přes 20 let stará.</p> <p>Rychlý průzkum Web of Science a Google Scholar přitom vede na zajímavé, poměrně recentní publikace (v několika případech navíc zaměřené na non-WIERD populace, po jejichž podrobnějším zkoumání autorka volá):</p> <p>Úzkost: Abdel-Khalek, A. M. (2002). Age and sex differences for anxiety in relation to family size, birth order, and religiosity among Kuwaiti adolescents. <i>Psychological Reports</i>, 90(3), 1031-1036.</p> <p>Li, H., & Zhang, Y. (2008). Factors predicting rural Chinese adolescents' anxieties, fears and depression. <i>School Psychology International</i>, 29(3), 376-384.</p>	

Schizofrenie:

Kemppainen, L., Veijola, J., Jokelainen, J., Hartikainen, A. L., Jarvelin, M. R., Jones, P., ... & Isohanni, M. (2001). Birth order and risk for schizophrenia: a 31-year follow-up of the Northern Finland 1966 Birth Cohort. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 104(2), 148-152.

Malama, I. M., Papaioannou, D. J., Kaklamani, E. P., Katsouyanni, K. M., Koumantaki, I. G., & Trichopoulos, D. V. (1988). Birth order sibship size and socio-economic factors in risk of schizophrenia in Greece. *The British Journal of Psychiatry*, 152(4), 482-486.

Kraft, P., Palmer, C. G., Woodward, A. J., Turunen, J. A., Minassian, S., Paunio, T., ... & Sinsheimer, J. S. (2004). RHD maternal-fetal genotype incompatibility and schizophrenia: extending the MFG test to include multiple siblings and birth order. *European Journal of Human Genetics*, 12(3), 192-198.

Godarzi, A. M., Kianpoor, F., & Nezhad, M. Z. (2007). Analysis of relationship between Schizophrenia and birth order of children. *J Appl Sci*, 7(21), 3307-3311.

Bender, K. G., Azeem, N., & Morrice, J. (2000). Schizophrenia and birth order in Pakistan. *Schizophrenia research*, 44(2), 113-120.

A mnoho dalších

Deprese:

Kirkcaldy, B., Richardson-Vejlgaard, R., & Siefen, G. (2009). Birth order: Self-injurious and suicidal behaviour among adolescents. *Psychology, health & medicine*, 14(1), 9-16.

Risal, A., & Tharoor, H. (2012). Birth order and psychopathology. *Journal of family medicine and primary care*, 1(2), 137.

Zaidi, S. (2011). Birth order and its effect on depression in adults, *Department of Psychology, The College of Graduate and Continuing Education, Rowan University*.

Creydt, E. (2010). *The relationship between emotional abuse, depression, and birth order positioning in adolescent girls* (Doctoral dissertation, Adler School of Professional Psychology).

Khehra, N., & Jaju, S. (2014). Birth order effect on borderline personality disorder, deliberate self harm and depression in young adulthood. *International Journal of Education and Management Studies*, 4(4), 325.

A řada dalších

Duševní zdraví a pořadí narození obecně:

Fukuya, Y., Fujiwara, T., Isumi, A., Doi, S., & Ochi, M. (2021). Association of Birth Order With Mental Health Problems, Self-Esteem, Resilience, and Happiness Among Children: Results From A-CHILD Study. *Frontiers in Psychiatry*, 12.

Liu, J., Sekine, M., Tatsuse, T., Fujimura, Y., Hamanishi, S., & Zheng, X. (2015). Association among number, order and type of siblings and adolescent mental health at age 12. *Pediatrics International*, 57(5), 849-855.

Bjørngaard, J. H., Bjerkeset, O., Vatten, L., Janszky, I., Gunnell, D., & Romundstad, P. (2013). Maternal age at child birth, birth order, and suicide at a young age: a sibling comparison. *American journal of epidemiology*, 177(7), 638-644.

Rostila, M., & Saarela, J. (2013). Invited commentary: birth order and suicide in a broader context. *American journal of epidemiology*, 177(7), 645-648.

Koyanagi, A., Oh, H., Stickley, A., Stubbs, B., Veronese, N., Vancampfort, D., ... & DeVylder, J. E. (2018). Sibship size, birth order and psychotic experiences: Evidence from 43 low-and middle-income countries. *Schizophrenia research*, 201, 406-412.

Dá se předpokládat, že opomenuta byla i další relevantní literatura, pokud lze tak snadno během několikaminutového skimu narazit na přiměřeně citované články, které autorka zcela ignoruje. Dospěl jsem k závěru, že sepsání práce nepředcházela dostatečně důkladná literární rešerše.

Jména autorů (ANSBACHER & ANSBACHER, 1956) a názvy článků (*THE INDIVIDUAL PSYCHOLOGY OF ALFRED ADLER A SYSTEMATIC PRESENTATION IN SELECTIONS FROM HIS WRITINGS.*) nejsou konzistentně kapitalizovány.

Minimálně jedna práce, která je v textu zmíněna bez datace (Carlson, Watts, Maniacci), v seznamu literatury chybí (jedná se patrně o Carlson, J., Watts, R. E., & Maniacci, M. (2006). *Adlerian therapy: Theory and practice*. American Psychological Association.)

Pokud práce obsahuje (nadstandardně) i vlastní výsledky, jsou tyto výsledky adekvátním způsobem získány, zhodnoceny a diskutovány?

Formální úroveň práce (obrazová dokumentace, grafika, text, jazyková úroveň):

Práce neobsahuje obrazovou dokumentaci, grafická úprava textu není nijak zvlášť úchvatná, ale ani příliš nedráždí. (Mám mě jen nekonzistentní barvení nadpisů čtvrté úrovně.)

Jazyková úroveň práce je standardní, objevují se nelogická souřadná spojení (...věkový rozdíl mezi sourozenci nebo počet potratů před narozením dítěte a další psychologické aspekty.) parazitická slova (Jeví se však, že i když je uvažováno biologické pořadí narození, tak se jeho vliv stejně projevuje)

Na řadě míst chybějí čárky (hlavně po vedlejších větách přívlastkových, např. „Zázemí, které je člověku v prvních letech jeho života dáno je dost možná jeden z hlavních rozhodujících...“)

Anglický abstrakt je kostrbatý a říká něco mírně jiného než abstrakt český, vyvolává například mylný dojem, že práce obsahuje několik původních studií („There are several studies exploring the birth order effects on human mental health included in this work.“)

Splnění cílů práce a celkové hodnocení:

Práce je dle mého názoru spíše na úrovni psychologicky zaměřené SOČky než na úrovni absolventské práce bakalářského oboru s biologickým zaměřením. Je mi líto, že práce celou dobu klouže po povrchu problematiky definované malým počtem přečtených a citovaných publikací. Přesto nemohu říct, že by se dalo očekávat, že by detailnější rešerše dovedla autorku k diametrálně odlišným závěrům. Pro účely abstraktu si autorka sice vybrala, že prostřední děti trpí nejspíše úzkostí, nejmladší schizofrenií a nejstarší zase depresí, četba samotných kapitol však naznačuje, že si je dobře vědoma problémů, které výzkum spojený s pořadím narození přináší, a že takto zaměřené studie dospějí nezdědky k nekonzistentním, či dokonce protichůdným závěrům. První část cílů práce tedy považuji za částečně splněnou.

Zcela ale postrádám jakýkoliv evoluční (nebo alespoň biologický) vhled do vztahu mezi očekávanými psychickými problémy a pořadím narození. Nějakou teorii zavání pouze zmínky o „sesazení z trůnu“ prvorozených nebo spekulace o falešném vztahu mezi pořadím narození a prevalencí schizofrenie v důsledku vysokého věku matek posledních narozených dětí. Takových poznámek by ale měla být přírodovědná práce plná.

Za poměrně podařenou považuji kapitolu 2.3, která vliv pořadí narození na osobnost a zdraví člověka problematizuje.

Pro všechny výše zmíněné nedostatky doporučuji práci k obhajobě s hodnocením „dobře“, ale nebráním se ani (v případě neuspokojivé obhajoby) hodnocení nejhoršímu. Nechávám na zvážení komise, zda stojí obhajoba této práce za zavedení precedentu, že 35 (na první pohled náhodně zvolených) referencí stačí.

Otázky a připomínky oponenta:

V práci píšete, že „faktorem, který je často zkoumán a má nemalý význam pro formování jedince ve vybraných oblastech, je právě pořadí narození.“ Já jsem dospěl k názoru, že ačkoliv je tento faktor často zkoumán, má vliv malý nebo dokonce zcela zanedbatelný (především v naší, zdroji oplývající společnosti). Mohla byste uvést příklad oblasti, kde má pořadí narození nemalý význam? Víte, jak se „míra významu faktoru“ (nebo spíše velikost efektu) uvádí?

V práci píšete, že se rozdíly mezi sourozenci okrajově zabýval i Charles Darwin, citaci neuvádíte. Mohla byste nám ukázat, kde se Darwin o této tematice zmiňuje?

V kapitole o vztahu mezi úzkostí a pořadím narození dospíváte k závěru, že nejúzkostnější jsou prostřední narození. Přitom řada studií, které citujete, nenachází mezi lidmi podle pořadí narození žádný rozdíl v úzkosti a Schachter, podle toho, co sama zmiňujete, nachází zvýšenou míru úzkosti u prvorozených. Čím vás právě studie Callawaye (2018), která podle vaší práce jediná explicitně zvýšenou míru úzkosti u prostředních dětí (byť statisticky nesignifikantní) zmiňuje, přesvědčila?

V práci uvádíte, že „Velmi důležitou roli ve výzkumech [efektu pořadí narození] hrají i review a metaanalýzy, které poznatky shrnují do stravitelnějších a lépe porovnatelných celků.“ Znáte nějakou metaanalýzu, která by se věnovala vztahu mezi pořadím narození a duševním zdravím (případně některou jeho složkou)?

V resumé studie Bantha a Sharmy z roku 2014, píšete, že:

„Výsledky pak byly podrobeny statistické analýze pomocí ANOVA a byl na nich proveden „Scheffé test of post-hoc comparisons“, který měl eliminovat náhodné artefakty.

Výsledky zde tedy mluví poměrně jasně.“

Přesto neuvádíte, jak velké rozdíly mezi prvorozenými a druhorozenými, respektive třetími dětmi ve větších rodinách, byly zaznamenány. Víte, co věta, kterou jste do své práce zahrnula, znamená? Jaké rozdíly tedy studie odhalila?

Jak jde dohromady tvrzení „u depresí se efekt projevuje u nejstarších narozených,“ které najdeme v abstraktu, s tvrzením „Zatím se ovšem zdá, že pořadí narození neovlivňuje výskyt depresí u jedinců,“ ze závěru kapitoly 3.1.3?

Statistické termíny používáte poměrně volně. Chcete větou „Studie, které se k výskytu efektu přiřklánějí jej spíše nacházejí v korelaci s prvorozenými a jedináčky,“ říct, že se Deprese podle některých studií vyskytují u prvorozených a jedináčků?

Ve svém textu mluvíte o „duševních poruchách“ a „mentálních poruchách“. Jedná se podle vás o synonyma?

Co si myslíte o zařazení schizofrenie mezi duševní onemocnění? Co se ví o biologickém základu aberantních psychických stavů (úzkost, schizofrenie, deprese),

se kterými pracujete?

Dokázala byste nabídnout evoluční či biologické vysvětlení pro zvýšenou míru prevalence úzkostné poruchy u prostředních dětí, schizofrenie u nejmladších a depresí u nejstarších? Jedná se čistě o vedlejší produkty odlišných sociálních kontextů ontogeneze, nebo by mohly mít tyto (byť možná slabé) vazby mezi pořadím narození a duševními problémy adaptivní kořen? Dokázala byste případně nabídnout evoluční vysvětlení pro absenci systematických rozdílů mezi sourozenci? (Vzhledem k tomu, jak nekonzistentní dostupná evidence je, by to možná bylo na místě.)

Návrh hodnocení školitele nebo oponenta (bude zveřejněn)

výborně velmi dobře dobře nevyhověl(a)

Podpis školitele/opponenta:

Instrukce pro vyplnění:

- Při posuzování je nutno zohlednit požadavky stanovené pro vypracování bakalářských prací – viz :
<https://www.natur.cuni.cz/biologie/studium/bakalarske-studium>
a <https://www.natur.cuni.cz/biologie/studium/bakalarske-obhajoby>
- Tučně vyznačené rubriky jsou povinnou součástí posudku.
- Prosíme oponenty i školitele o co nejstručnější a nejvýstižnější komentáře k jednotlivým bodům, celková délka by neměla přesáhnout 2 strany (jednotlivé boxy lze prodloužit i zkrátit)
- Zaškrťování políček: Vložte kurzor před políčko, klikněte pravým tlačítkem myši, zvolte **Vlastnosti**, vyberte **Zaškrtnuto** a **OK**.

Instrukce pro doručení:

- Posudek, prosím, zašlete v elektronické a rovněž tištěné formě. Elektronická verze bude zveřejněna s předstihem na internetu, tištěná poslouží jako součást protokolu o obhajobě.
- Posudek v **elektronické podobě** ve formátu **.pdf** (případně **.doc** nebo **.txt**) na e-mailovou adresu petr.turecek@natur.cuni.cz a jako **Předmět/Subject** uveďte **Posudek bakalářské práce**.
- **Vytištěný a podepsaný výtisk** na adresu: **Mgr. Petr Tureček, Ph.D.**, Katedra filosofie a dějin přírodních věd PŘF UK, Viničná 7, 128 44 Praha 2. Pokud se obhajoby účastníte osobně, můžete přinést podepsaný výtisk s sebou a nemusíte jej zasílat poštou.